

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta sociálních studií

Katedra sociologie

Vztah prvovoličů ke státním institucím a k jejich voleným představitelům

Návrh výzkumného projektu

(Metodologie sociálních věd SOC706)

Výzkumný tým: Brušík Ladislav, UČO 182346, 182346@mail.muni.cz,
Holešová Kateřina, UČO 180577, cudlik@mail.muni.cz
Nýdrle Ondřej, UČO 182665, 182665@mail.muni.cz

Nová Paka 2005

Oponovali:

Alena Drvotová, UČO 13265, email: 13265@mail.muni.cz

Martina Mikulášková, UČO 182798, email: 182798@mail.muni.cz

Pavel Šťastný, UČO 182413, email: 182413@mail.muni.cz

Domníváme se, že není příliš zvládnut návrh výzkumu jako celku, i když některé dílčí úkoly se nám zdají být vypracovány správně – jako např. výzkumná strategie. Kvůli velkému souboru cílů se nezdařilo vypracovat dostatečně obsáhlé soubory klíčových konceptů a jejich operacionalizaci. Za nezvládnutý úkol považujeme vypracování hypotéz; pomocí hypotéz jsou zaváděny do výzkumu nové cíle a nové sledované proměnné. Odhalili jsme následující cíle:

1. Vztah „prvovoličů“ ke státním institucím.
2. Vztah „prvovoličů“ k voleným politikům.
3. Zkoumání míry ztotožnění „prvovoličů“ s názory volených představitelů institucí.
4. Zkoumání vztahu míry zájmu o politické dění a míry souhlasu s činností volených představitelů institucí.
5. Zjištění, jak vnímají „prvovoliči“ představitele na celostátní a lokální úrovni.
6. Zkoumání závislosti rozdílů vztahů k politikům a institucím na příslušnosti k dosaženému vzdělání, pohlaví, rodinnému zázemí....
7. Vliv vzdělání na míru zájmu o politické dění.
8. Vliv genderové příslušnosti na zájmu o účast na politickém dění.
9. Vliv způsobu trávení volného času na míru zájmu o politickou situaci.
10. Vliv rodinného zázemí na míru ztotožnění s názory politiků....

Z uvedených údajů není příliš zřejmé, proč se má výzkum uskutečnit, není zřejmý jeho význam a praktické využití. Výzkum by se hodil spíše do oblasti politologie než do sociologie. Chybí propojení s nějakými teoriemi, na základě nichž jsou formulovány hypotézy.

Domníváme se, že není vůbec brána v úvahu možnost zkreslení výsledků měření (vliv neidentifikovaných proměnných), což by mohlo ohrozit reliabilitu celého výzkumu.

Téma výzkumu:

Vztah prvovoličů k státním institucím a k jejich voleným představitelům.

Cíl výzkumu:

Tématem našeho výzkumu je skupina náctiletých voličů a jejich vztah k voleným politickým představitelům a k institucím, které ze své funkce zastupují. Výsledek nesouhlasu či souhlasu s činností politických představitelů je předpoklad pro jejich rozhodnutí, zda využijí svého práva a půjdou ve svých prvních volbách volit. Aniž si to uvědomují, toto jejich

rozhodnutí ovlivňuje strukturu vedení státu, kraje či města, a tím i jejich fungování, které ovlivní jejich životy. Výzkum by měl také ukázat, zda vnímají jako shodné demokratickou instituci a voleného představitele, který ji zastupuje. (hypotéza a operacionalizace ke vnímání shody chybí)

Cíl výzkumu je definován poněkud nesrozumitelně:

- skupina „náctiletých“ voličů je zřejmě skupina osmnáctiletých a devatenáctiletých voličů, což nekoresponduje s tímto výzkumem

- uvádíte, že výsledek nesouhlasu nebo souhlasu s činností politických představitelů je předpokladem pro jejich rozhodnutí, z čeho tak usuzujete? Souhlas nebo nesouhlas může mít negativní i pozitivní odezvu, z toho nevyplývá jen, zda půjdu k volbám, spíše je důležitý zájem o politické dění. Chování volených představitelů sice může ovlivnit zájem o politické dění, ale může voliče také odpudit nebo naopak vyburcovat k tomu, aby volil opoziční představitele; účast na volbách v tomto případě nezobrazuje očekávanou situaci.

Nutno podotknout, že posuzování činnosti volených představitelů je do značné míry subjektivní problém.

Výzkumná otázka:

Jak míra zájmu o politickou problematiku v České republice ovlivňuje míru souhlasu s činností volených státních představitelů.

Nelíbí se nám formulace výzkumné otázky s použitím míry, co to je? Spíše bychom volili širší otázku, např. Jak ovlivňuje práce zvolených představitelů zájem veřejnosti o politické dění? Jako cíl výzkumu je zkoumán vztah mezi skupinou náctiletých a mírou souhlasu s politikou a institucemi. Zde se ptáte na vztah míry zájmu o politiku a míry souhlasu; zřejmě špatně formulovaná výzkumná otázka, nedrží se cíle výzkumu.

Odvozené otázky:

Vnímají prvovoliči jako shodné instituci a voleného politického představitele, který ji zastupuje?

Zajímají se prvovoliči o politiku?

Je případný nezájem způsoben špatnou nabídkou politických stran? (v případě zařazení této otázky je nutné operacionalizovat nabídku politických stran...)

Vnímají rozdílně instituce a jejich představitele na lokální a celostátní úrovni? (chybí operacionalizace „lokální“ a „celostátní“ úrovně)

Jak je ovlivněno vnímání dotazovaného vzděláním, pohlavím, místem bydliště, zapojením do společenského života? (považujeme tyto proměnné za důležité faktory, ovlivňující rozhodování prvovoličů, ale nesouvisí přímo s výzkumnou otázkou, resp. nejsou dále dávány do souvislostí. Zařadili bychom je mezi proměnné, které mohou mít vliv na zkreslení měření.)

Kontext a účel výzkumného problému

Výzkum by měl zjistit vztah prvovoličů k voleným státním institucím a zároveň popsat, zda se ztotožňují s jejich současnými volenými představiteli, nebo jejich hodnocení odlišují. Cílem je také určit vnímání představitelů na celostátní a lokální úrovni. (další z mnoha cílů výzkumu – avšak výzkum se dále tímto cílem nezabývá).

Výzkumy ‚oblíbenosti státních institucí‘ a ‚oblíbenost politických představitelů‘, které jsou pravidelně prováděny mezi populací ČR, nevykazují vysoký stupeň souhlasu s jejich činnostmi. A je pravidlem, že existuje rozpor mezi oblibou instituce a voleného představitele této instituce. Mladí lidé také vykazují i nízkou volební účast, i vzhledem k celkové populaci ČR. Není jedním z důvodů nesouhlas s konáním politických představitelů? Za problém považujeme, že mladí lidé nemají chuť rozhodovat o fungování státu prostřednictvím různých typů voleb a nechávají svoji budoucnost rozhodovat jiné.

Výzkum by měl ukázat, zda existuje také rozdíl ve vztahu ke zmiňovaným otázkám na základě pohlaví a současného dosaženého vzdělání, místa bydliště, rodinného zázemí, zapojení do společenského života, a také, zda je výsledek shodný nebo podobný s celkovou populací ČR.

Nevýhodou takto utvořeného výzkumu bude pravděpodobně u mladých lidí neodlišení politických institucí od jejich volených představitelů. (tato skutečnost není zohledněna v dalších krocích – po konečném ujasnění cíle může ovlivnit reliabilitu měření). Také nezískáme podrobné informace, proč je výsledek takový, co respondenty k odpovědím vedlo.

Výzkumná jednotka:

Výzkum je zaměřen na prvovoliče (18 – 21 let), muže a ženy žijící trvale v ČR v Královéhradeckém kraji. Současné studenty i s již ukončeným vzděláním.

Výhodou je získání reprezentativního vzorku z jednoho regionu, nemůžeme ale výsledky zobecňovat na celou ČR.

Chybí zdůvodnění výběru vzorku, jeho specifikace (jak velký vzorek chcete zkoumat, kritéria pro výběr vzorku). Jak získáte přístup k vzorku mladých lidí, kteří již pracují? V cílech uvádíte, že se výzkum zaměří na skupinu náctiletých, proč tedy vybíráte vzorek 18-21-letých? Proč se omezuje výzkum na Královehradecký kraj?

Výzkumná strategie:

Protože se jedná o kvantitativní výzkum, výzkumnou metodou jsme zvolili anonymní standardizovaný dotazník, který umožňuje poměrně rychlé matematicko-statistické zpracování. Budeme zjišťovat věk, pohlaví a typ dosaženého či dosahovaného vzdělání, velikost bydliště, strukturu rodiny, společenskou aktivitu, způsob trávení volného času, zájem o politiku. K tomu bude hlavní proměnnou hodnocení politických představitelů a politických institucí. Ta bude vyjádřena škálou od jedné do pěti, ve významu jako ve škole, jedna - zcela sympatizují až pět - zcela nesympatizují. (chybí možnost „nevím“ - bez této odpovědi by mohly být výsledky výzkumu zkreslené)

Výhodou dotazníku je možnost, a v našem výzkumu také základní požadavek, rozšířit jej mezi velké množství respondentů. Ze zadání výzkumu je možné rozšíření na všechny typy středních škol a první ročníky škol vysokých nebo vyšších. Dále je nutné také zahrnout mladé lidi, kteří již pracují. Rozšíření dotazníku umožňuje poměrně nízká cena tisku, následná distribuce a zpracování vyplněných dotazníků. Jednou z nevýhod je možná malá návratnost dotazníků a předpokládaný návrat jen od lidí, kteří se o danou věc zajímají nebo k ní mají alespoň nějaký vztah. Tato nevýhoda ale může být omezena zapojením škol do tohoto projektu. Pak je návratnost od učitelů, kteří by byli garanty ve škole, poměrně velká.

Jedná se o průřezovou studii, která bude zkoumat stav k danému okamžiku. Samozřejmě je možné, že se výzkum uskuteční po delším časovém úseku, a dojde tak k porovnání výsledků z těchto výzkumů. To ale nyní není naším cílem.

Klíčové koncepty:

Toto jsou klíčové koncepty našeho výzkumu.

Věk – věk prvovoliče v den dotazování

Pohlaví - mužské, ženské.

Prvovolič - občan, starší 18 let, který může jít ke svým prvním volbám, subjekty našeho výzkumu jsou bez výjimky v této skupině.

Bydliště - místo trvalého bydliště.

Struktura rodiny – v jakém rodinném prostředí bydlí. Rodiče, počet sourozenců, prarodiče.

Vzdělání - nejvyšší dosažené vzdělání. I probíhající vzdělání akceptujeme jako dokončené.

Společenská aktivita - počet členství v nejrůznějších zájmových organizacích, spolcích, církvi.

Volný čas – jakým způsobem tráví volný čas. Nezahrnuje čas strávený studiem, zaměstnáním u nestudujících a spánek.

Zájem o politiku - definujeme jako skutečnost, že se občan aktivně zajímá o státní instituce a jejich volené politické představitele.

Míra souhlasu s činností volených představitelů - škála vyjadřující sympatie či antipatie, ke kterým prvovolič zaujímá určité stanovisko.

Volení představitelé – politici, kteří jsou voleni ve volbách do parlamentu, senátu, krajského zastupitelstva, obecního zastupitelstva

Státní instituce – ty, do kterých jsou jejich členové voleni všeobecnými volbami

Chybí dimenze klíčových konceptů.

Operacionalizace klíčových pojmů:

Indikátory je třeba lépe definovat, zohlednit všechny varianty .

Celkově špatná operacionalizace klíčových pojmů:

- např. osoby na některé funkce volič nevolí (např. primátor, předseda vlády)

- jak odpoví tázaný na otázku, zda dobře plní svůj účel městské zastupitelstvo (jako instituce), tento problém by bylo vhodnější lépe specifikovat.

Věk – věk v den dotazování

Pohlaví – mužské, ženské

Prvovolič – člověk ve věku 18 až 21 let, který může jít poprvé k volbám

Bydliště – vesnice (do 500 obyvatel)

- obec (do 2000 obyvatel)

- městys (do 5000 obyvatel)

- město (do 90000 obyvatel)

- velkoměsto (nad 90000 obyvatel)

Struktura rodiny

- oba rodiče v domácnosti

- s jedním z rodičů

- počet sourozenců
- prarodiče v jedné domácnosti

kde je možnost bydlím sám či s partnerem?

- Vzdělání**
- základní
 - vyučen
 - vyučen s maturitou
 - ukončené středoškolské
 - vyšší odborné
 - vysokoškolské (studující)

Společenská aktivita

- členství v nejrůznějších zájmových organizacích, spolcích, církví

- Volný čas**
- způsoby trávení volného času
 - koníčky, čtení knih, sport, televize, počítačové hry,
 - setkávání s kamarády, činnosti v domácnosti, ...

- Volení představitelů** – poslanec, předseda parlamentu, předseda vlády
- senátor, předseda senátu
 - krajský zastupitel, hejtman kraje
 - obecní či městský zastupitel, starosta, primátor

- Státní instituce**
- Poslanecká sněmovna PČR
 - Senát PČR
 - Vláda ČR
 - krajské zastupitelstvo
 - obecní či městské zastupitelstvo

Zájem o politiku

- pravidelná četba stránek seriózních periodik informujících o politickém dění v České republice
- pravidelné sledování zpráv
- znalost konkrétních současných českých politických stran a jejich programů
(jak lze změřit „znalost“? = nedostatečná operacionalizace)
- znalost konkrétních státních institucí, jejich pravomocí a funkcí
- znalost konkrétních politických představitelů
- účast na volbách

Indikátory zájmu o politiku jsou nedostatečné:

- co je to pravidelná četba seriózních periodik (každý den, 1x za týden, měsíc, ...) – pochopí dotázaný tuto otázku, včetně toho co považuje za seriózní periodika?
- co je to pravidelné sledování zpráv – př.: denně sleduji zprávy TV NOVA – co to představuje? – vysoký zájem o politické dění?
- znalost konkrétních českých politických stran a jejich programů – je jich několik desítek, na místě by zde byla spíše otázka o znalosti politických stran zastoupených v parlamentu nebo otázka o počtu politických stran, které dotyčný zná a povědomí o jejich základních programových bodech
- znalost konkrétních představitelů – opět problém jak dotázaný pochopí otázku: znám jednoho, dva, ...; v místě bydliště nebo ve státě?
- účast na volbách – jak odpoví prvovolič?

Míra souhlasu s činností volených představitelů státu a konkrétních státních institucí

- indikátory dotazníkové škálové otázky

(škála 1 – 5; 1 – rozhodně ano, 5 – rozhodně ne) typu: (chybí možnost „nevím“ – důležitý faktor zajišťující reliabilitu měření)

Domníváte se, že daná instituce dobře plní svůj účel?

Domníváte se, že daný státní činitel je osoba na svém místě?

Jste spokojeni s činností dané instituce/daného představitele?

Zjišťování míry souhlasu s činností volených představitelů státu a konkrétních státních institucí pomocí těchto otázek není reliabilní. Odpovědi budou subjektivní, ovlivněné médii, rozsahem znalosti o náplni činnosti instituce.

Teoretická hypotéza:

Formulace jednotlivých hypotéz jsou podle našeho názoru nepřesné.

Mladí lidé mají malý zájem o politické dění, což je mimo jiné způsobeno nesympatiemi (chybí operacionalizace „nesympatií“ = nesouhlas s činností?) ke státním institucím a politickým činitelům. (cílem výzkumu je zjistit závislost věku a míry souhlasu?, nebo věku a míry zájmu? → teoretická hypotéza se nedrží cíle výzkumu)

Pracovní hypotézy:

Míra zájmu o politické dění mezi skupinou, kterou zkoumáme- prvovoliči, nebude vysoká.

Vliv vzdělání bude patrný, s jeho zvyšující se mírou, bude zájem o politickou situaci stoupat.

Menší zájem o politiku budou vykazovat respondenti ženského pohlaví, což by mohlo být způsobeno celkovou nedostatečnou motivací žen účastnit se politického života.

Společenské zapojení bude pozitivně stimulovat znalost politických reálií, stejně jako větší velikost bydliště.

Znalost politické situace bude v přímé úměře s mírou souhlasu s činností volených státních představitelů, přesto tento faktor nebude mít nijak razantní účinnost.

Znalost zprostředkovaná, znalost vzdáleného, má odlišnou kvalitu od znalosti lokálního, vztah k politikům na lokální úrovni bude obecně pozitivnější.

Lidé trávící svůj volný čas nějakou déletrvající činností budou mít vyšší zájem o politickou situaci.

Lidé pocházející z úplné a funkční rodiny budou mít kladnější názor na politické představitele.

Pracovní hypotézy jsou o vztahu mezi operacionalizovanými podobami konceptů, zde jde podle našeho názoru místo pracovních hypotéz o samostatné teoretické hypotézy, jejichž některé proměnné nejsou dostatečně nebo vůbec operacionalizovány. Navíc každý indikátor by měl být použit v pracovní hypotéze.

Časový plán:

Leden 2006 – vytvoření dotazníku, tisk, získání dobrovolníků pro výzkum v terénu (studenti), rozeslání dotazníku na školy

Únor – březen 2006 - prováděn vlastní výzkum – na školách za pomoci učitelů předmětu Základy společenských věd apod., v terénu za přispění dobrovolných dotazovatelů

Březen 2006 – návrat dotazníků ze škol a od dobrovolníků

Duben 2006 – vyhodnocení dotazníků, statistické zpracování dat

Květen 2006 – Interpretace získaných dat

Červen 2006 – vytvoření závěrečné správy

Financování:

Výzkum bude uhrazen spolufinancováním autorů. Významným výdajem bude tisk dotazníků (2 strany tisku A4) a poštovní poplatky při odeslání na školy. Budeme uvažovat 10 škol na jeden okres, v Hradci Králové 20 (+ Univerzita Hradec Králové, VOŠ). Čtyři okresy a Hradec Králové, celkem tedy 60 škol. Poštovné, obálky – 1200,- Kč. Počet letáků na jednu školu - cca 25. Náklady na tisk 1,50 Kč. Tisk celkem 2250,- Kč. (Se zvyšujícím se počtem letáků klesají náklady na jejich tisk.) Celkové náklady 3450,- Kč.

Dobrovolná akce - ???

Literatura:

1. Breed, K. 2002: Demokracie v 21.století: udílení smyslu, svoboda a politika v narativní společnosti, Brno, Barrister& Principal.
2. Colomer, J. 2003: Political Institutions: Democracy and Social Choice, Oxford, Oxford Press.
3. Foret, M. 1992: Jak dopadnou volby: poznatky z domácích i zahraničních výzkumů volebního chování a rozhodování, Brno, Mezinárodní politický ústav.
4. Horowitz, I.L. 1972: Foundation of political sociology, New York, Harper and Row.
5. Machonin, P. 2000: Výzkum postojů obyvatelstva po volbách do krajských zastupitelstev v České republice roku 2000, Praha, Sociologický ústav AV ČR.
6. Matějů, P. 1995: In search of explanations for recent left-turns in post-communist countries., Praha, Sociologický ústav AV ČR.
7. Matějů, P. 1997: Krystalizace politického spektra a faktory působící na volební rozhodování v České republice, Praha, Sociologický ústav AV ČR.
8. Matějů, P. 1998: “ Role politicky relevantních hodnot ve volebním rozhodování v České republice“, In: Sociologický časopis, č. 2, Praha.
9. Mueller, D.C.(ed.) 1997: Perspectives on Public Choice: a Handbook, Cambridge, Cambridge University Press.
10. Mueller, D.C. 1998: Public Choice II., Cambridge, Cambridge University Press.
11. Mc Nutt, P.A. 1996: The Economics of Public Choice, Cheltenham, Edward Edgar.
12. Sokol, J. 2002: „Volit, nevolit?“ In: Nová přítomnost, č. 2, Praha.
13. Stránský, M.J. 1996: „Volič, o toho tu běží, ty troubo.“, In: Nová přítomnost, č. 7, Praha.
14. Vlachová, K. 2003: „Dynamika pozitivní a negativní stranické identifikace v České republice“, In: Sociologický časopis, č. 4, Praha.

15. Tullock, G. 1998: *On Voting: A Public Choice Approach*, Cheltenham, Edward Edgar.

Závěr

Domníváme se, že projekt je celkově nekonzistentní. Vztah prvovoličů k institucím a voleným představitelům odráží zejména subjektivní názory jedinců, navíc ovlivněné různými prvky. V návrhu výzkumu se protínají různé směry a není jasné, co z toho pro nás vyplývá. Shrnout do jedné hypotézy nesympatii k institucím i činitelům může jít proti sobě. ...